

עוצם עין אחת | בין בני-מזל לחסרי-מזל

רשמים מביקור בתערוכה החדשה של טל מצליח "ורוד וחום"

עוזי צור

22 במרץ 2022

טל מצליח, "ורוד וחום", גלריה אלון שגב, תל אביב

היא מתעטפת בעזה ועזה עוטפת אותה כאיום קיומי האורב לה מעבר לאופק הקרוב בכל רגע ורגע של חיייה ויצירתה, ובו בזמן היא תבנית נוף מולדתה. עזה מופיעה בשם המקום שבו נולדה ב-1961, "כפר עזה", ואליו בחרה לחזור אחרי חיים ויצירה בעיר.

עברו חמש שנים מאז תערוכת היחיד האחרונה של טל מצליח, מהקולות הייחודיים, האוטנטיים והמרהיבים באמנות הישראלית.

טל מצליח, ללא כותרת, שמן על עץ צילום: עוזי צור

יצירתה השתנתה מאוד בשלושת העשורים האחרונים ובו-בזמן היא נשארה נאמנה לעצמה, לאמת פנימית המומרת אל הבד והחומר ותנועת המכחול. היה זה כאילו פשטה את גופה ועורה והפכה אותם למצע ולכלי ביטוי, מנומרים בסימני הלידה והמחלה, באותות הכאב והפחד האישיים והקיבוציים (הגוף האישי הוא פן ייחודי של מצליח והוא נועז ונדיר כלי-כך באמנות המקומית).

ואמנם הציור שלה הוא אישי להחריד, אך מפאת האמת הבלתי-מתפשרת שבו הוא גם מחבק ומכיל את אחדות הגורל האנושי משני עברי הגבול המקומי, וגם את הזקנים, העוללים וחיות המחמד המופצצים באוקראינה כיום.

ציוריה הם כזעקות אילמות שהיו לשירה מסוגנת, פוליפונית, רבת-רבדים ולשונות, שהותכו אליה השפעות של אמנות אתנולוגית-שבטית עם השפעות של תולדות האמנות המערבית ועם משקעים של שפת תקשורת עכשווית וקומיקס. מצליח כמו רוקמת מרבדים נוקדניים-עמלניים של עושר צבעוני כבמלאכת אומנות עתיקה (לפני ההפרדה השרירותית בין אומנות לאמנות).

מפלס היופי גואה בציורים של מצליח בכל פעם (בזיכרון עדיין צרובות עבודותיה המוקדמות המשולחות שחרכו את אישון העין), אך הוא אינו מחליש את עוצמתם, אינו מוהל את האמת הפנימית שלהם, אינו מייפה את הקיום הפנימי או החיצוני האישי או השיתופי, אבל אולי כן מצליח להנגיש את ציוריה של מצליח לקהל הולך וגדל. כל ציור שלה הוא מסע איטי ואובססיבי המתרחש על-פני ימים רבים בסטודיו שלה בעוטף עזה, הממוגן נפשית אך חשוף פיסי. אני מנסה לנחש אם החיזיון כולו, הסופי, נהיר וידוע לה מההתחלה או שהוא צומח מתוכו, פרט אחרי פרט, תוך כדי מעשה הציור. קשה לדעת. אולי האמת נמצאת איפשהו בין הרעיון הראשוני להקשבה שלה להתרחשות הפנימית על-פני הבד.

בתערוכה הנוכחית מוצגים רק עשרה ציורים, אבל התחושה המצטברת בסוף הביקור היא כאילו חווינו הרבה יותר, כי כל אחד מהם הוא יקום בפני עצמו, דחוס ועשיר. הציורים תלויים מרווחים בחלל הבהיר, המואר באור יום חורפי, של הגלריה. מתחילת דרכה מצליח החדירה אל מרקם הדימויים הוויזואלי מלים ומשפטים כמרכיב אורגני רב-כוח, לרוב בחזרתיות רציפה ככתב-לחש או קמיעות. בציורים מהשנתיים האחרונות נדמה שהנוכחות הטקסטואלית מצומצמת יותר, אך כשהיא מופיעה כוחה רב יותר.

טל מצליח, ללא כותרת, שמן על עץ צילום: עוזי צור

בציור אחד מצליח משבצת את שמות הצבעים "ורוד" ו"חום" באותיות גדולות מרובעות של כרזות נעורים או מחאה, אותיות שחורות המנומרות בגוון שם הצבע שאותן היא כמו-מפרזלת בשרירותיות אל מרקם הציור, אל

השמים הוואן-גוכיים של רטט תכלת על-פני צהוב שבהם נושרים אשדים של בדים צבעוניים מפוספסים, של שמים נקרעים ברכות על-ידי אלכסוני טילים וטילים שכנגד, ואלכסוני השובלים המזדנבים מאחוריהם הם מלאכת מחשבת של שתי וערב של לבנים, אפורים ושחורים, ופיתולי מתאריהם הכחולים והשחורים תוחמים את תנועתם הקהה. בקדמת הציר יושבת באוויר אשה אפריקאית (בכל דמויות הנשים והילדות אני מדמה דיוקן עצמי של מצליח חומה או ורודה), מביטה בנו, בבגד צבעוני בדגם אפריקאי, מסכה ורודה-מסטיק עוטפת את פניה ומאחוריה בצד עומדת בתה הקטנה בבגד בדגם מעוינים. היא מליטה את עיניה באחת מידיה מתוך רתיעה או פחד. את אבריהן הגלויים דשה מצליח שוב ושוב בשחור וחום שאינם מתערבבים זה בזה עד תום, מוטיב חוזר בעבודותיה כאות וסימן של כאב ומחלה המוטמעים בזיכרון הגוף גם זמן רב לאחר שהתנסה בהם. ורוד וחום הם גוני העור המפרידים בין לבנים ושחורים (ורודים וחומים), בין בני-מזל לחסרי-מזל, כיחס השונה לפליטים האוקראינים הבהירים לעומת האפריקאים הצובאים על שערי מדינות המערב.

הקומפוזיציה של מצליח כאוטית ומחושבת כאחת. וכתמיד אצלה יש לבחון מקרוב את העושר העצום של הטקסטורות המשתנות של כל אחד מחלקיו של התצרף המרכיב את השלם. כל אחד מהם הוא מיקרוקוסמוס של תאים, סיבים, פתילים ומארגים, שהשחור משמש כסריג בעל אלף דגמים שהצבעים והגוונים נלכדים בהם.

בציור אחר דמותה של מצליח עוטה מסכה חומה על עורה המאדים המנוצה בפתותי שלג הפורחים מבפנים. לגופה בגד גוף בדגמי אליפסות כחולות וורודות הנדמות לפצצות של תום. היא עומדת מעט באלכסון, סותמת את אוזניה באצבעותיה כדי לא לשמוע את הדי המלחמה והרוע האנושי, מוקפת מישורי שדות מפוספסים של שפע נוקדני התחומים בשרשרות דגלים קטנים בעלי זנבות, שעל כל אחד מהם מצוירת מסכה של "אנונימוס" השדוני, העכשווי, באדום וירוק. שדות שנשרפו באש בלוני התבערה סוגרים מכל עבר על השדות החיים ועל דמותה של מצליח. במרחב פזורות גם דמויות זעירות שלה שרועות על גבן, כשפרח נפילי צומח מגופן הסגוני, החי או המת, ופרפר של מלחמה שוכן בכל פרח ופרח.

בציור נוסף, מרהיב מאין כמותו, מעופפים העורבים של ואן גוך מעל קרעי שמים רוטטים ושדות מפוספסים המהווים רקע לשילוש של לוחמות שחורות האוחזות במגיני מלחמה מעוטרים, עוטות מסכות אבירים בגוון עור ורוד ופיותיהן חסומים במתגים שעליהם כתוב באותיות של אש "הולבנתי הולבנתי". ציור מחאה מפעים ביופיו, בחיות הקורנת של כל אחד מאין-סוף חלקיו השונים.

בציור אחר דמותה של האמנית, שהיא כקולאז' ציורי של דגמים וצבעים, שרועה על בטנה ומגוננת על ראשה בידיה. מסביבה שדה של מניפות טווסים התחום בשדרת דקלים הנדמים לטילים נופלים, והרקיע שמעבר היה לגדר הלוכדת במעויניה את קשקשי האור ואת הנוף כולו, על היופי והזוועה שבו.

בציור הסוגר את מעגל הציורים דמותה של מצליח מופיעה ארבע פעמים כשהיא כורעת על ברכיה ומגוננת על ראשה בידיה. בגופה המכווץ, היוקד בצבעי צהוב-ירוק-אדום, נפערים חורים מהונדסים של פחד מוות. מעל הנוף המתמוסס באלכסונים מרעידים של אור צבעוני וחושך, מעל שרשרת של איקונות קדושים מוקפי הילות שחורות-תמנוניות מרחפות בשמי טכניקולור קליידוסקופיים מלאכיות גאולה בדמותה של ונוס של בוטיצ'לי הנולדת מקונכייה. אך בגירסתה האישית, הנוקבת והחומלת של מצליח הן מעוררות יראה ורוך באנושיותן הפגיעה ללא כל כחל ושרק.